

Θ.Ε. 4. ΑΞΙΕΣ
(ελευθερία, αγάπη, δικαιώματα, ισότητα, ευθύνη)

4.1. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Το αίτημα της ελευθερίας σε διάφορες καταστάσεις.

1. Βρυζάκη, Θ. Η έξοδος του Μεσολογγίου (1855).
Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα.

2. Φοιτητές προβάλλουν το αίτημα της
πολιτικής ελευθερίας

3. Δεσμά

4. Απόδραση

Η αναίρεση της ελευθερίας και οι συνέπειές της.

1. Πραξ 16, 16-23: Ο Παύλος και ο Σίλας στη φυλακή

Μια μέρα, καθώς πηγαίναμε στον τόπο της προσευχής, συνέβη να συναντήσουμε μια δούλη που είχε μαντικό πνεύμα και με τις μαντείες της απέφερε πολλά κέρδη στους κυρίους της. Αυτή ακο-

λουθούσε τον Παύλο και το Σίλα και φώναζε: «Αυτοί οι άνθρωποι είναι δούλοι του ύψιστου Θεού, που μας κηρύττουν την οδό της σωτηρίας!» Αυτό το έκανε πολλές μέρες. Ο Παύλος αγανάκτησε· γύρισε πίσω και είπε στο πνεύμα: «Σε διατάζω στο όνομα του Ιησού Χριστού να βγεις απ’ αυτήν». Την ίδια στιγμή βγήκε το πνεύμα. Όταν είδαν τ’ αφεντικά της ότι μαζί με το πνεύμα χάθηκε κι η ελπίδα του κέρδους που είχαν από την εργασία της, έπιασαν τον Παύλο και το Σίλα και τους έσυραν στην αγορά για να τους παρουσιάσουν στις αρχές. Τους οδήγησαν μπροστά στους ανώτατους άρχοντες της πόλης και είπαν: «Αυτοί οι άνθρωποι είναι Ιουδαίοι και προκαλούν ταραχές στην πόλη. Θέλουν να εισαγάγουν έθιμα που δεν επιτρέπεται σ’ εμάς, που είμαστε Ρωμαίοι, να τα δεχτούμε ή να τα τηρήσουμε». Τότε ο λαός ξεσηκώθηκε εναντίον τους. Οι άρχοντες τους έσκισαν τα ρούχα και έδωσαν διαταγή να τους ραβδίσουν. Τους έδωσαν πολλά χτυπήματα και μετά τους έβαλαν στη φυλακή κι έδωσαν εντολή στο δεσμοφύλακα να τους φυλάει ασφαλισμένους καλά. Αυτός, εφόσον πήρε μια τέτοια εντολή, τους έβαλε στο πιο εσωτερικό κελί και για λόγους ασφάλειας έσφιξε τα πόδια τους στην ξυλοπέδη.

Γύρω στα μεσάνυχτα, ο Παύλος και ο Σίλας προσεύχονταν και έψελναν ύμνους στο Θεό· και τους άκουγαν οι φυλακισμένοι. Ξαφνικά έγινε ένας σεισμός τόσο δυνατός, που σαλεύτηκαν τα θεμέλια της φυλακής. Αμέσως άνοιξαν όλες οι πόρτες και τα δεσμά των φυλακισμένων λύθηκαν. Ο δεσμοφύλακας ξύπνησε· κι όταν είδε τις πόρτες της φυλακής ανοιχτές, έβγαλε το σπαθί του κι ήθελε να σκοτωθεί, νομίζοντας ότι οι φυλακισμένοι είχαν δραπετεύσει. Τότε ο Παύλος του φώναξε: «Μην κάνεις κανένα κακό στον εαυτό σου! Είμαστε όλοι εδώ». Ο δεσμοφύλακας ζήτησε να του φέρουν φώτα, πήδηξε μέσα στο κελί, και τρομαγμένος έπεσε στα πόδια του Παύλου και του Σίλα. Ύστερα τους έβγαλε έξω και τους ρώτησε: «Κύριοι, τι πρέπει να κάνω για να σωθώ;» Αυτοί του είπαν: «Πίστεψε στον Κύριο Ιησού Χριστό, και θα σωθείς κι εσύ και το σπίτι σου». Και κήρυξαν σ’ αυτόν και σ’ όσους ήταν στο σπίτι του το λόγο του Κυρίου.

2. Στέρηση ελευθερίας

«[...] Σήμερα, με καθαρή ματιά, θα προσπαθήσω να εκτιμήσω τι σημαίνει στέρηση ελευθερίας. Λέω σήμερα, γιατί όλα τα προηγούμενα χρόνια είχε μια διαφορετική έννοια η στέρηση αυτή. Στην τότε λογική μου, ήταν ένα είδος τιμωρίας και μόνο, με στόχο τον μελλοντικό σωφρονισμό σου. Δεν καταλάβαινα τι στερείσαι. [...] Όταν μπαίνεις στη φυλακή, το πρώτο που χάνεις είναι και το τελευταίο ίχνος αξιοπρέπειας που σου έχει μείνει! Την παραδίδεις στον φύλακα, την ώρα που σου λέει να γδυθείς τελείως, στο δωμάτιο της έρευνας [...]. Περνώντας στον εσωτερικό χώρο, νιώθεις έντονα ότι έχεις μπει σ’ έναν κόσμο άλλον, διαφορετικό! Διάδρομοι ψυχροί στο χρώμα του γκριζου, που τελειώνουν πάντα σε πόρτες από κάγκελα, βαμμένα κι αυτά στο γκρι ή μπεζ. Τα αρρωστημένα αυτά χρώματα θα σου προκαλούν πάντα ένα ρίγος και μια θλίψη. [...]

Αυτό που στερείσαι και είναι μία απ’ τις σημαντικότερες απώλειες, είναι ότι στη φυλακή δεν μπορείς ποτέ να απολαύσεις έστω και λίγο χρόνο ησυχίας, ηρεμίας, μόνος σου! Χωρίς ήχους, χωρίς την παρουσία κάποιου άλλου. Από τις 8 το πρωί αρχίζουν στη διαπασών τα μεγάφωνα, χωρίς να σταματούν καθόλου, παρά μόνο τρεις ώρες το μεσημέρι, και συνεχίζουν μέχρι τις 9 το βράδυ. Φωνάζουν εκατοντάδες κρατούμενους για επισκεπτήρια, δικηγόρους, φαρμακείο, νοσοκομείο, εργασίες, θεραπευτικά προγράμματα κτλ. Αυτή η ηχορρύπανση, σε συνδυασμό με τα ραδιόφωνα, τις συζητήσεις, τις φωνές, τα γέλια, τους τσακωμούς, τον χαβαλέ, [...] από τετρακόσια άτομα διαφόρων εθνικοτήτων και διαλέκτων, σου τρυπάει το μυαλό, σου εξοντώνει τον εγκέφαλο, σε αποσυντονίζει, σε διαλύει! [...]

Μέσα σ' αυτή την τρέλα, σ' αυτό το κομματάσιμα των αισθήσεων, αποζητάς από ανάγκη τη μοναξιά! Κλείνεις στον εαυτό σου, τουλάχιστον τις ώρες κοινής ησυχίας, πάντα ξαπλωμένος, γιατί δεν μπορείς κι αλλιώς, κι αρχίζεις να μετράς όσα έχασες, μπαίνοντας στη φυλακή. [...] Αναπολείς την οικογένειά σου, τη χαμένη σου αγάπη, τον έρωτά της, τα χάδια της, τους φίλους σου, τη θάλασσα, τον ουρανό με τα αστέρια, τα δέντρα, τους κήπους, την ευχάριστη μυρωδιά των λουλουδιών, το κελάιδισμα των πουλιών [...]. Τα πάντα ξεθωριάζουν, εικόνες, χρώματα, χαρές, ελπίδες. [...] Αλλάζουν ριζικά οι εικόνες των ματιών σου και της ψυχής σου. Από το πρωί ως το βράδυ βρίσκεσαι ανάμεσα σε ανθρώπους δυστυχισμένους [...].

Θέλεις από ανάγκη να ξανανιώσεις το στοργικό αγκάλιασμα της μητέρας ή των αδελφών σου, ή των παιδιών σου άμα έχεις, ή ενός φίλου, και με φρίκη καταλαβαίνεις ότι θα κάνεις χρόνια να το ξανανιώσεις! Νιώθεις τις απώλειες αυτές και ματώνει η ψυχή σου! Με τον χρόνο διαπιστώνεις ότι όσοι ήταν γύρω σου στις χαρές και ορκίζονταν πίστη, την έκαναν με ελαφρά πηδηματάκια [...]. Μόνο ένας άνθρωπος δεν σε εγκαταλείπει ποτέ! Η Μάνα! Είναι και θα είναι πάντα δίπλα σου! Δεν το λέω μόνο εγώ, είναι και η διαπίστωση όλων!

Όταν ζήσεις όλα αυτά τα συναισθήματα της απώλειας και σε ποτίσουν μέχρι το μεδούλι, υπάρχουν δύο εκδοχές, δύο δρόμοι για να τα αντιμετωπίσεις. Ή αρχίζεις και αναλαμβάνεις τις ευθύνες σου, αναγνωρίζοντας τα λάθη σου με ειλικρίνεια ψυχής, κάνοντας ό,τι χρειαστεί για να μην τα ξαναζήσεις, ή εγκαταλείπεις τον εαυτό σου και συμβιβάζεσαι, με οποιονδήποτε τρόπο και κόστος, οπότε είσαι άξιος της μοίρας σου [...].»

Ελεύθερος, Δ. (2010). *Ο ήχος της χειροπέδας: Ο κόσμος του χρήστη*.

Αθήνα: Μαΐστρος, σ. 341-347.

Ο Θούριος του Ρήγα (1797)

Ως πότε, παλληκάρια,
να ζούμε στα στενά,
μονάχοι, σαν λιοντάρια,
στες ράχες, στα βουνά;
Σπηλιές να κατοικούμεν,
να βλέπωμεν κλαδιά,
να φεύγωμ' απ' τον κόσμον,
για την πικρή σκλαβιά;
Να χάνωμεν αδέλφια,
Πατρίδα και γονείς,
τους φίλους, τα παιδιά μας
κι όλους τους συγγενείς;

Καλλιό 'ναι μίας ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή!
Τι σ' ωφελεί αν ζήσης

Τραγούδι: Δημοσθένους λέξις (1972)

Στίχοι-Μουσική-Ερμηνεία: Διον. Σαββόπουλος
Άλμπουμ: Βρώμικο ψωμί

Κι αν βγω απ' αυτή τη φυλακή
κάνεις δε θα με περιμένει
οι δρόμοι θα 'ναι αδειανοί
κι η πολιτεία μου πιο ξένη
τα καφενεία όλα κλειστά
κι οι φίλοι μου ξενιτεμένοι
αέρας θα με παρασέρνει
κι αν βγω απ' αυτή τη φυλακή

Κι ο ήλιος θ' αποκοιμηθεί
μες στα ερείπια της Ολύνθου
θα μοιάζουν πράγματα του μύθου
κι οι φίλοι μου και οι εχθροί
μαρμαρωμένοι θα σταθούν
οι ρήτορες κι οι λωποδύτες
ζητιάνοι, εταίρες και προφήτες

και είσαι στη σκλαβιά;
 Στοχάσου πως σε ψένουν
 καθ' ώραν στη φωτιά.
 Βεζίρης, Δραγουμάνος,
 Αφέντης κι αν σταθής,
 ο Τύραννος αδικώς σε κάμει να χαθής·
 δουλεύεις όλ' ημέρα
 σε ό,τι κι αν σοι πη,
 κι αυτός πασχίζει πάλιν το αίμα σου να πιη

μαρμαρωμένοι θα σταθούν
 Μπροστά στην πύλη θα σταθώ
 με τις κουβέρτες στη μασχάλη
 κι αργοκουνώντας το κεφάλι
 θα χαιρετήσω το φρουρό
 χωρίς βουλή, χωρίς Θεό
 σαν βασιλιάς σ' αρχαίο δράμα
 θα πω τη λέξη και το γράμμα
 μπροστά στην πύλη θα σταθώ

Το αυτεξούσιο του προσώπου ως βάση της χριστιανικής ανθρωπολογίας.

1. Γεν 1,26: «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν».
2. «Τὸ μέν γάρ κατ' εἰκόνα, τὸ νοερόν δηλοῖ καὶ αὐτεξούσιον, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν, τὴν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοίωσιν».

(Απόδοση: Διότι το μεν «κατ' εικόνα» δηλώνει το νου (λογικό) και το αυτεξούσιο, το δε «καθ' ομοίωσιν» την όσο το δυνατόν ομοίωση ως προς την αρετή).

Ιωάννης Δαμασκηνός, *Ἐκδοσις Ακριβῆς τῆς Ορθοδόξου Πίστεως*, MPG 94:920B.

3. Ο άνθρωπος έχει δική του βούληση εφόσον είναι εκ φύσεως λογικός. Γιατί αυτό που είναι εκ φύσεως λογικό είναι εκ φύσεως και αυτεξούσιο. Και το αυτεξούσιο, σύμφωνα με τους Πατέρες, είναι η βούληση, άρα ο άνθρωπος εκ φύσεως έχει δική του βούληση. Επίσης, [ενν. έχει δική του βούληση] εφόσον ο άνθρωπος έχει δημιουργηθεί κατ' εικόνα της μακάριος και υπερουσίας Θεότητας. Γιατί η θεία φύση είναι αυτεξούσια από τη φύση της, επομένως και ο άνθρωπος, ως πραγματικά εικόνα αυτής της θείας φύσης, είναι από τη φύση του αυτεξούσιος. Και αν είναι αυτεξούσιος από τη φύση του, τότε από τη φύση του ο άνθρωπος έχει και δική του βούληση.

Μάξιμος Ομολογητής, *Διάλογος με τον Πύρρο*, MPG91:304C. [Απόδοση]

4. Και δημιούργησε τον άνθρωπο αναμάρτητο στη φύση του και αυτεξούσιο στη βούλησή του. Όταν λέω αναμάρτητο, δεν εννοώ ότι ο άνθρωπος δεν υποπίπτει σε αμαρτία. Διότι μόνον το θείο δεν το αγγίζει η αμαρτία. Εννοώ ότι η διάπραξη της αμαρτίας δεν βρίσκεται μέσα στη φύση του αλλά περισσότερο στην ελεύθερη βούλησή του. Δηλαδή, όπως έχει την εξουσία να μένει και να προκόπτει στο αγαθό με τη συνέργεια της θείας χάριτος, με τον ίδιο τρόπο μπορεί και να απομακρύνεται από το αγαθό και να περιέρχεται στο κακό, αφού ο Θεός του παραχωρεί το αυτεξούσιο. Γιατί αυτό που γίνεται με τη βία δεν είναι αρετή.

Ιωάννης Δαμασκηνός, *Ἐκδοσις Ακριβῆς τῆς Ορθοδόξου Πίστεως*, MPG 94:924B. [Απόδοση]

5. «Ὁ πλάσας ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον ἀφῆκε καὶ αὐτεξούσιον...»

Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος 14,25*, PG35,892A.

6. Η ζωτική σημασία της ελευθερίας

Ο Δημιουργός Θεός είναι ελεύθερος: με τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τὰ ἀνθρώπινα δημιουργήματα πού εἶναι φτιαγμένα κατ' εἰκόνα του εἶναι προικισμένα με ελευθερία. Τί εἶναι αὐτὸ πού κάνει τὰ ἀνθρώπινα ὄντα νὰ ξεχωρίζουν, με ἓνα τρόπον πού ὑπερέχει, ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄντα; Πέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα,

είναι ή αυτοσυνειδησία, ή φωνή τής συνείδησης, ή δύναμη τής ελεύθερης απόφασης, ή ικανότητα τής ήθικης έκλογής. Ένώ τὰ ἄλλα ὄντα ἐνεργοῦν ἀπὸ ἔνστικτο, τὸ ἀνθρώπινο ὄν στέκεται εὐσυνείδητα ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ - στέκεται μὲ πλήρη ἐπίγνωση στὸ σημεῖο τοῦ καιροῦ, στὴ στιγμή τής κρίσης καὶ τής εὐκαιρίας - καὶ διαλέγει. Μόνο μὲ τὴν ἄσκηση αὐτῆς τής δύναμης, τής ελεύθερης ἐκλογῆς, ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἄνθρωπος πραγματικά.

Ἡ ζωτικὴ σημασία τής ἐλευθερίας μπορεῖ νὰ φανεῖ στὴν περίπτωση τής εὐλογημένης Παρθένου Μαρίας, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ τί σημαίνει νὰ εἶσαι γνήσιος ἄνθρωπος. Στὸν Εὐαγγελισμό, ὁ Ἀρχάγγελος δὲν ἐπληροφόρησε ἀπλῶς τὴν Παναγία γιὰ τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ περίμενε τὴν ἐλεύθερη καὶ ἐθελοντικὴ τῆς ἀπάντηση: «Ἴδου ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμα σου» (Λουκ. 1:38). Θὰ μποροῦσε νὰ εἶχε ἀρνηθεῖ. Ὁ Θεὸς λαμβάνει τὴν πρωτοβουλία, ὅμως ἡ ἐθελοντικὴ συνεργασία τής Παναγίας εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητη. Δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα παθητικὸ ἐργαλεῖο ἀλλὰ ἓνας ἐνεργητικὸς μέτοχος στὸ ἔργο τής σωτηρίας. Ἡ ἀπάντησή τῆς μὲ κανέναν τρόπο δὲν ἦταν ἓνα ἐκ τῶν προτέρων γνωστὸ συμπέρασμα· σ' αὐτὴ τὴν ἐλεύθερα δοσμένη ἀπάντηση κρεμόταν ὁλόκληρο τὸ μέλλον τής ἀνθρώπινης ἱστορίας.

Ware, Κάλλιστος, ἐπίσκοπος Διοκλείας (1991). *Ἄνθρωπος καὶ Κοινωνία. Δοκίμια γιὰ τὴ θέση τοῦ ἀνθρώπου στὸν σύγχρονο κόσμο*. Πάφος: Ι. Μ. Αγ. Νεοφύτου.

Ρωμ 7, 15-20: Ἐτσι, δὲν ξέρω οὐσιαστικά τι κάνω· δὲν κάνω αὐτὸ που θα 'θελα νὰ κάνω ἀλλὰ, ἀντίθετα, ὅ,τι θα 'θελα νὰ ἀποφύγω. Κάνοντας ὅμως αὐτὸ που κατὰ βάθος δε θέλω, ἀναγνωρίζω ἐμπρακτα πὼς οἱ ἐντολές τοῦ νόμου εἶναι σωστές.

Ἐτσι φτάνω πια στὸ σημεῖο νὰ μὴ διαπράττω ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸ κακὸ ἀλλὰ ἡ ἀμαρτία, που ἔχει ἐγκατασταθεῖ μέσα μου. Ἡ ἴδια ἡ συνείδησή μου μαρτυρεῖ γι' αὐτό: Δὲν κατοικεῖ μέσα μου, δηλαδή στὸ εἶναι μου, τὸ καλὸ. Ἀπόδειξη εἶναι πὼς ἐγὼ θέλω νὰ κάνω τὸ καλὸ, δὲν βρίσκω ὅμως τὴ δύναμη νὰ το μετατρέψω σὲ πράξη. Κι ἔτσι, δὲν κάνω τὸ καλὸ που θα 'θελα, ἀλλὰ υπηρετῶ τὸ κακὸ, που δὲν το θέλω. Ἀν ὅμως κάνω αὐτὸ που δε θέλω, τότε τὴν πράξη μου δὲν τὴν καθορίζω πια ἐγὼ ἀλλὰ ἡ ἀμαρτία, που ἔχει θροναστεῖ μέσα μου.

Ὁ Θεὸς ὡς ἐλευθερωτὴς καὶ πηγὴ ἐλευθερίας

[Ὁ Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι στὸ ἀριστοῦργημα τοῦ "Ἀδελφοί Καραμαζώφ" μας μεταφέρει στὴ Σεβίλλη τῆς Ἰσπανίας τοῦ 15ου αἰώνα. Ἡ Ἱερά Εξέταση ἔχει φέρεи στὴν πυρὰ ἀνθρώπους που καταδίκασε ὡς αἰρετικούς. Ὁ Μεγάλος Ἱεροεξεταστὴς εἶναι παρών, μαζί με τὴν ἀριστοκρατία τῆς πόλης. Ξαφνικά ὁ κόσμος ἀναταράζεται, φωνάζει, δοξολογεῖ. Ὁ Χριστὸς ἔχει ἐμφανιστεῖ ξανά καὶ βαδίζει μέσα στὸ πλήθος. Ὁ Μεγάλος Ἱεροεξεταστὴς ἐρχεται πρόσωπο με πρόσωπο μαζί του καὶ διατάζει τὴ σύλληψή του. Με "ἐκκλησιαστικὴ", λοιπόν, διαταγή, ὁ Χριστὸς κλείνεται στὴ φυλακή. Ἀργότερα, ὁ Μεγάλος Ἱεροεξεταστὴς τὸν ἐπισκέπτεται καὶ του μιλάει. Τὸν κατηγορεῖ καὶ του ἀναγγέλλει τὴν ἐκτέλεσή του. Ὁ Χριστὸς μένει σιωπηλός. Ὅ,τι ἀκούγεται μέσα στὸ κελί, εἶναι ὁ μονόλογος τοῦ Μεγάλου Ἱεροεξεταστῆ: υπενθυμίζει στὸν κρατούμενο τὸν πρῶτο ἀπὸ τοὺς τρεῖς πειρασμοὺς-ερωτήσεις που εἶχε υποβάλει κάποτε ὁ διάβολος στὸν Χριστὸ στὴν ἔρημο, λίγο πρὶν αὐτὸς ξεκινήσει τὸ δημόσιο ἔργο του. Ὁ διάβολος εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὸν Χριστὸ νὰ ἀποδείξει ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μετατρέποντας τὶς πέτρες σὲ ψωμιά. Ὁ Χριστὸς ἀρνήθηκε νὰ κάνει ἓνα τέτοιο, "καθ' ὑπαγόρευσιν" θαύμα (Μτ 4, 1-4). Ὁ Μεγάλος Ἱεροεξεταστὴς, λοιπόν, λέει:]

Ο Μεγάλος Ιεροεξεταστής

"[...] Θυμήσου την πρώτη ερώτηση, την έννοιά της, αν όχι ακριβώς τα λόγια: Θέλεις να πας στον κόσμο με αδειανά χέρια κηρύσσοντας στους ανθρώπους μια ελευθερία που η φυσική τους βλακεία και η φυσική τους προστυχιά δεν τους αφήνουν να την καταλάβουν, μια ελευθερία που τους φοβίζει, γιατί δεν υπάρχει και δε θα υπάρξει τίποτε πιο ανυπόφορο απ' αυτή για τον άνθρωπο και την κοινωνία; Βλέπεις αυτές τις πέτρες της άγονης ερήμου; Κάνετες ψωμιά και οι άνθρωποι θα τρέξουν πίσω σου μ' ευγνωμοσύνη, σαν υπάκουο κοπάδι, τρέμοντας μήπως πάρεις το χέρι σου και δεν έχουν πια ψωμί. Εσύ όμως δε θέλησες να στερήσεις απ' τον άνθρωπο την ελευθερία και αρνήθηκες, κρίνοντας πως είναι ασυμβίβαστη με την υπακοή που εξαγοράζεται με ψωμιά [...]. Επαύξησες την ανθρώπινη ελευθερία, αντί να την περιορίσεις και επέβαλες έτσι για πάντα στον ηθικό άνθρωπο τα μαρτύρια αυτής της ελευθερίας. Ήθελες να σ' αγαπούν ελεύθερα, να σε ακολουθούν οι άνθρωποι με τη θέλησή τους, καταγοητευμένοι [...]. Δεν κατέβηκες απ' τον σταυρό όταν σε κορόιδευαν και σου φώναζαν ειρωνικά: "Κατέβα απ' το σταυρό για να σε πιστέψουμε". Δεν το 'κάνες, γιατί δεν ήθελες πάλι να υποδουλώσεις τον άνθρωπο μ' ένα θαύμα. Ήθελες μια πίστη ελεύθερη και όχι υπαγορευμένη από το θαύμα. Χρειαζόσουνα την ελεύθερη αγάπη και όχι τη δουλική έξαρση ενός τρομοκρατημένου σκλάβου [...].

Δεν σε φοβάμαι καθόλου. Κι εγώ πήγα στην έρημο, κι εγώ έζησα με ρίζες και ακρίδες, κι εγώ μακάρισα την ελευθερία που χάρισες στους ανθρώπους [...]. Αλλά συνήλθα και δε θέλησα να υπηρετήσω μια υπόθεση παράλογη. Γύρισα πίσω κι ενώθηκα με εκείνους που διόρθωσαν το έργο σου [...]. Σ' το ξαναλέω, αύριο, μ' ένα νόημά μου, θα ιδείς αυτό το πειθήνιο κοπάδι να φέρνει αναμμένα κάρβουνα στη φωτιά όπου θα σε ρίξω, γιατί ήρθες να εμποδίσεις το έργο μας. Γιατί αν υπάρχει κάποιος που του αξίζει πιο πολύ απ' όλους να καεί, αυτός είσαι εσύ. Αύριο θα σε κάψω. Τελείωσα".

Φ. Ντοστογιέφσκι, *Φ. Αδελφοί Καραμαζώφ* (μτφρ. Σ. Π.), Θεσσαλονίκη: Σύγχρονες Εκδόσεις, σ. 220-229.

(Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών Γ' Λυκείου, ΔΕ 5, σ. 40-41)

5. π. Σταμάτης Σκλήρης, *Ο Μεγάλος Ιεροεξεταστής και ο Χριστός κατάδικος*

Wade In The Water*

«Wade in the Water, Wade in the Water children
Wade in the Water, God's gonna trouble the
Water
Who's that young girl dressed in red
Wade in the Water
Must be the Children that Moses led
God's gonna trouble the Water
Who's that young girl dressed in white
Wade in the Water

Go down Moses*

«When Israel was in Egyptland,
let my people go,
oppressed so hard they could
not stand let my people go.
Go down Moses,
Way down in Egyptland,
tell old Pharaoh,
to let my people go.
«Thus spoke the Lord»,

Must be the Children of Israeli
God's gonna trouble the Water
Who's that young girl dressed in blue
Wade in the Water
Must be Children that's coming true
God's gonna trouble the Water
You don't believe I did begin to wade in the Water
Just see the holy ghost looking for me
God's gonna trouble the Water»

* Το *Wade in the water* είναι συνθηματικό «πλατσούρισε στα νερά» –όπως ο Μωυσής– για να σωθείς. Η πρακτική όψη του θέματος ήταν πως στο νερό δεν μπορούσαν τα σκυλιά να μυρίσουν τους δραπετές, και η θεωρητική αναφορά στη διάβαση της Ερυθράς θαλάσσης.

*bold Moses said.
Let my people go,
«If not I'll smite your
first born dead»,
let my people go.
Let my people go».*

* Η *Έξοδος* θεωρήθηκε ανά τους αιώνες σύμβολο ελευθερίας. Οι μαύροι σκλάβοι της Αμερικής τραγουδούν την *Έξοδο* ως κεντρικό θέμα στα τραγούδια τους, τα spirituals.

Η ελευθερία ως προσωπική επιλογή και ως κοινωνική κατάσταση.

Ο Θεός δεν δημιούργησε ρομπότ

Όπως συνήθιζε να λέει ο Paul Evdokimov [Ρώσος θεολόγος], ο Θεός μπορεί να κάνει το κάθε τι εκτός από το να μας αναγκάσει να τον αγαπάμε. Ο Θεός επομένως δεν εδημιούργησε ρομπότ που θα τον υπάκουαν μηχανικά αλλά αγγέλους και ανθρώπινες υπάρξεις προικισμένες με ελεύθερη εκλογή. Και μ' αυτό, για να θέσουμε το ζήτημα με ανθρωπομορφικό τρόπο, ο Θεός ριψοκινδύνευσε: γιατί μαζί με αυτό το δώρο της ελευθερίας δόθηκε επίσης και η δυνατότητα της αμαρτίας. Αλλ' αυτός που δεν θα ριψοκινδυνεύσει δεν αγαπάει. Δίχως ελευθερία δεν θα υπήρχε αμαρτία. Αλλά δίχως ελευθερία ο άνθρωπος δεν θα ήταν εικόνα του Θεού. Δίχως ελευθερία ο άνθρωπος δεν θα μπορούσε να επικοινωνήσει με τον Θεό με μια σχέση αγάπης.

Ware, Κάλλιστος, Επισκ. Διοκλείας (1982). *Ο Ορθόδοξος Δρόμος*. Αθήνα: Επτάλοφος, σ. 68-69.

Τελειώνοντας τη Διδακτική Ενότητα...

- ✓ Εκφράζουμε επιχειρήματα για την ελευθερία ως θεμελιώδους γνωρίσματος του Χριστιανισμού.
- ✓ Αναλύουμε τη σχέση πίστης και ελευθερίας.

Σημειώνουμε...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....